

ČETIRI POSJEDA U SREDNJOVJEKOVNOM KALNIČKOM KOTARU UZ POTOK KOPRIVNICU

RANKO PAVLEŠ

Izvorni znanstveni članak
Original scientific paper

Mlinarska 32
HR - 48 000 Koprivnica

Primljeno/Received: 7.10.2006.
Prihvaćeno/Accepted: 25.10.2006.

Članak opisuje četiri plemićka imanja s obje strane gornjeg toka potoka Koprivnice i to, uz lijevu obalu posjed Powsahegh, a uz desnu posjede Gragena, Bliznafew i Bradna. Iznesena je većina do sada poznatih podataka o ovim imanjima, ali s naglaskom na podacima koji su korisni za njihovu topografiju. Obradeno je i pet župa, odnosno crkava koje su se nalazile na njima. Nastojao sam temi pristupiti multidisciplinarno koristeći kako povijesne tako i arheološke i toponimijske podatke, što mi je omogućilo da sastavim sliku ovih posjeda i njihovog mjesta među okolnim vlastelinstvima i manjim imanjima. Rad se nadovezuje na prethodna istraživanja sjeveroistočnog dijela Kalničkog kotara i popunjava prazninu koja je u literaturi o povijesnoj topografiji postojala prema posjedima u Komarničkom kotaru te može biti osnova za istraživanja prema istoku i jugu.

Ključne riječi: Powsahegh, Gragena, Bliznafew, Bradna, srednji vijek, topografija.

Četiri, ovdje obrađena posjeda, postojala su u srednjem vijeku sjeveroistočno od Križevaca, između imanja Herbortija (oko Velikog Poganca) na sjeveru, koprivničkog i rovišćanskog vlastelinstva na istoku, posjeda vranskog priorata u dolini Glogovnice na zapadu i niza malih imanja na jugu (Većeslavec, Ruševac, Raščani). Ovi posjedi su međašili jedan s drugim, a i povijest im je često bila isprepletena. Sva četiri posjeda su nestala sredinom XVI. stoljeća u vrijeme osmanlijskih provala. Zajedničko im je također da su izgubili gotovo cjelokupno stanovništvo, bili naseljavani ljudstvom drugačijeg etničkog podrijetla i postali dio Vojne krajine.

POWSAHEGH

Imanje *Powsahegh* (zapisano i kao *Posahegh* i *Posahecz*) spominje se na izmaku srednjeg

vijeka u popisima poreza 1495. - 1520. godine.¹ Broj popisanih poreznih dimova koleba se od popisa do popisa između osamnaest i pedeset. Najveći dio drži obitelj Banfy dok je od 1513. - 1520. godine jedan porezni dim u rukama Stjepana Bočkaja. Imanje je zapisivano nakon Glogovnice i Gragene, a prije Seseva i Gornje Blizne (*Bliznafew*).

Nakon ovih kasnosrednjovjekovnih podataka posjed Powsahegh se navodi u kraljevskim darovnicama. Tako 1527. godine² kralj Ferdinand daruje imanja *Zenthmartony in Powsahegh, Ozegkh et Dolyancz* s oko stotinu kmetova Ludoviku Pekryju. Vlasnik je prije bio Ivan Banfy koji je tada bio na strani protukralja Ivana Zapolje i zato gubi svoje posjede. Zanimljivo je da isti kralj, iste godine³ daruje kraljici Ani Banfyjevu Viroviticu s plemićkim dvorom u *Posahegye sve u virovitičkoj županiji*. Ne znam da li se ovdje

1 ADAMČEK - KAMPUŠ 1976: 14. - 15., 26., 52., 57. - 58., 92., 121.

2 BOJNIČIĆ 1905: sv. 2., 1527. 8. XII.

3 BOJNIČIĆ 1905: sv. 3., 1527. 1. XII.

Župa Svetog Martina u Powsaheghu ili u Kopini - U popisima župa nema ni jedne župe smještene u *Powsaheghu*. Iz do sada navedenih dokumenata vidimo da je na ovom imanju postojala župa Svetog Martina, ali je problem što u srednjovjekovnom Kalničkom arhiđakonatu nema ni jedne župe posvećene ovom svecu, u kraju gdje pretpostavljamo da se nalazio posjed *Powsahegh*, tj. oko Glogovnice i Sesveta. U popisu župa iz 1334. godine¹² u Komarničkom arhiđakonatu nalazimo crkvu Svetog Martina u Kopini, zapisanu u Podravini između Kuzminca i Torčeca što ne bi nikako odgovaralo *Powsahegh-u*. Ali u popisu iz 1501. godine¹³ ista župa u Kopini zapisana je uz župu u Herbortiji. Ovo se već slaže s poznatim odnosom imanja Herbortija i *Powsahegh* koja su bila vrlo blizu pa, vjerojatno, i međašila na potoku Rasinji. Dakle, Kopina iz popisa župa je isto što i *Kopnina* i *Koprinno* iz isprava s početka XIV. stoljeća i iz 1541. godine. Može se zaključiti da je 1334. godine popisivač crkava pogriješio u redosljedju nabiranja (ovo mu nije jedina, ali jest jedna od većih pogrešaka) pa je Kopinu stavio kraj Drave umjesto na obronke Kalnika.

U popisima poreza 1495. - 1520. godine¹⁴ ovdašnji župnik ima mali posjed od jedan do dva porezna dima. Samo je 1513. godine zapisano da drži dvadeset dimova, ali nam dokumenti ne daju objašnjenje za posjed neuobičajeno velik za župnika. Vjerojatno je i posjed župnika naveden u *Zenthmarthon-u* 1512. godine,¹⁵ veličine jednog dima, isto što i župničko imanje u *Powsahegh-u*.

Ubikacija posjeda i župe - Imanje *Powsahegh* i Župu Svetog Martina opisivalo je i pokušalo ubicirati nekoliko autora. Tako je mađarski povjesničar Dezso Csanky¹⁶ spomenuo i posjed i Župu *de Kopina* na njemu, a naveo je i dokument iz 1465. godine u kojem piše *possessio Powsahege alio nomine Kopyna - zenth - Marthon*, što potvrđuje moje izjednačavanje imena župe s jednim od sela na imanju *Powsaheghe*. Na karti u prilogu svoje knjige Josip Bösendorfer¹⁷ je

ucrtao (po Csankyju) Kopinu - Sveti Martin između potoka Rasinje i potoka Koprivnice, ali je u tekstu položaj posjeda opisao kao *zapadno i jugozapadno od Apatovca i Poganca i pokraj Cerovog brda*¹⁸ što se ne slaže s kartom.

Franjo Brdarić¹⁹ se ne bavi prostorom oko Malog Poganca, ali piše o Župi u Kopini i stavlja je, ravnaajući se po popisu župa iz 1334. godine, u Zablatje kraj Drave. Dodatni dokaz mu je što se u Zablatju spominje kapela Svetog Martina. Njegovo mišljenje prihvaća i Josip Buturac.²⁰

Antun Kancijan²¹ je o *Powsahegh-u* pisao najopširnije, oslanjajući se na nove izvore i kritički ispitujući dotadašnju literaturu. Svoje dokaze pretežno izvodi iz popisa crkvenih objekata Komarničkog arhiđakonata iz 1615. godine (on ga datira s 1625. godinom). Navedeni popis ima zapisane ostatke crkve Svetog Martina *in Poganocz* što Kancijan izjednačava sa srednjovjekovnom crkvom u Kopini. Autor nije sasvim jasan da li misli na Mali ili Veliki Poganac, ali se iz opisa položaja ostataka crkve vidi da se radi o Malom Pogancu. Naime, opis kaže da se u vlaškom selu kraj Poganca nalazi pravoslavni svećenik, a iz vijesti iz 1621. godine (koju Antun Kancijan navodi) saznajemo da su Turci iz *Klein Poganic* odveli kćer *vlašskog popa*. Dakle, u Malom Pogancu je u ono vrijeme postojao pravoslavni svećenik, a u blizini su bili ostaci crkve Svetog Martina. Uostalom, oko Velikog Poganca je bilo imanje Herbortija na kojem je bila crkva Svetog Ivana. Podaci iz vizitatorova izvješća su putokaz gdje bi arheolozi morali potražiti temelje Svetog Martina. Ovime Antun Kancijan pobija pretpostavku Franje Brdarića i daje dodatne dokaze za ubikaciju koju je iznio Dezso Csanky.

Iz svega navedenog može se zaključiti da je posjed *Powsahegh* bio na prostoru današnjih sela Mali Poganac, Botinovac, Mali Grabičani, Prnjavor i Grdak. Vjerojatno je na sjeveru međašio s imanjem Herbortija na potoku Gliboki (Rasinja), na istoku s koprivničkim vlastelinstvom, na jugu dolazio do potoka Koprivnice, a na zapadu do-

12 RAČKI 1872: 213.

13 RAČKI 1872: 213.

14 ADAMČEK - KAMPUŠ 1976: 14., 26., 58., 92., 121.

15 ADAMČEK - KAMPUŠ 1976: 52.

16 CSANKY 1893: 66.

17 BÖSENDORFER 1911: prilog

18 BÖSENDORFER 1911: 72.

19 BRDARIĆ 1992: 347.

20 BUTURAC 1984: 75.

21 KANCIJAN 1984: 249.

dirivao posjed Gragena s kojim je u kasnom srednjem vijeku imao i zajedničke vlasnike. Sjeverozapadno je imanje vjerojatno međašilo s templarskim pa ivanovskim zemljama posjeda Glogovnica - Sveti Ivan. Slično omeđivanje posjeda opisuje i Antun Kancijan.

Powsahegh je mađarizirani oblik imena posjeda koji na hrvatskom znači Povšin brijeg ili Povšino brdo. Toponim nije sačuvan i ne znamo kako je točno glasilo.

Imanje se spominje 1533. godine²² kao spaljeno što je posljedica ili građanskog rata ili (vjerojatnije) prolaza sultanove vojske 1532. godine. Ostalo je pusto pa su krajem XVI. stoljeća na njemu naseljeni pravoslavni Vlasi u službi Vojne krajine.

Na prostoru za koji pretpostavljam da je zauzimao ovaj posjed, za sada, su ustanovljena dva značajnija arheološka lokaliteta. To su ostaci srednjovjekovnog građevinskog materijala kraj sela Grdak²³ (što može značiti postojanje crkve ili utvrde) i gradina kraj potoka Gliboki, južno od Velikog Poganca.²⁴ Iz izvora nije poznato da bi na imanju postojalo utvrđeno sjedište uprave, ali se takva pretpostavka ne može isključiti. Toponim Gradina zapadno od sela Vrhovaca²⁵ čini mi se predaleko da bi imao veze s imanjem *Powsahegh*, a nije ni dokazano da se radi o srednjovjekovnom lokalitetu.

Proučavanje topografije posjeda *Powsahegh* zanimljivo je iz razloga što se baš kod njega granice Kalničkog i Komarničkog arhiđakonata i istoimenih kotareva ne poklapaju jer je Župa Kopina bila u Komarničkom arhiđakonatu, a imanje *Powsahegh* u Kalničkom kotaru.

Na kraju ovog poglavlja bih iznio tezu da je u Kalničkom kotaru u srednjem vijeku postojalo još jedno imanje zvano Kopina²⁶ koje se gotovo uvijek spominje sa ili uz posjed Žabnicu pa se vjerojatno nalazilo negdje kraj današnjeg Svetog Ivana Žabna. Dok se ne nađu novi podaci, Kopina - *Powsahegh* se ne može izjednačiti s Kopinom kod Žabnice.

GRAGENA

Kao Gragena prvi se put u dokumentima spominje jedan templarski posjed 1292. godine²⁷ kada ga templarski meštar zalaže Petru Nijemcu. Založeno imanje meštar opisuje kao *našu zemlju ili predij koju je oduvijek držao i posjedovao Butko, a toj zemlji dodajemo i jednu pustu zemlju uz zemlju rečenog Butka uz veliku cestu koja vodi u Križevce*. U opisu međa navodi se kao međašni templarski posjed Zelnicha (možda ima veze s potokom Zelna spomenutom 1209. godine²⁸ na međi drugog templarskog imanja) i potok *Gragena* koji je vjerojatno dao ime cijelom imanju. Ovaj potok je sigurno isto što i potok *Grayena*, naveden 1209. godine,²⁹ na međi još jedne templarske zemlje. U istom opisu međa, nedaleko od ovog potoka, zapisan je potok *Coprrouice*, što je vjerojatno potok Koprivnica u svom gornjem toku. Inače, neki toponimi su ovdje jako iskrivljeno zapisani (*Logdon, Glonice*) tako da se može sumnjati i u ispravnost zapisa toponima *Grayena*.

Neobičan hidronim *Grageria* javlja se u dokumentu iz 1343. godine³⁰ kada je tako imenovan potok negdje istočno od potoka Glogovnice. Možda se radi o pogrešno zapisanoj Grageni (slovo *n* je moglo biti pročitano kao *ri*).

Osim potoka i templarskog imanja, Gragena se nazivao i mali plemićki posjed. Možda je taj posjed isto što i templarska Gragena, ali se to ne može dokazati pa ih zato uzimam kao dva posebna entiteta. Ovaj posjed možemo prepoznati u pridjevku Tome *de Gragena Zenthmiclos* koji je 1444. godine,³¹ župan kalničkih plemenitaša. U popisima poreza 1495. - 1520. godine³² Gragena (zapisana i kao *Gragenya* i *Gragyena*) je imanje s petnaestak poreznih dimova u vlasništvu obitelji Banfy, a navodi se između Glogovnice i *Powsahegh-a*. U građanskom ratu kralj Ferdinand oduzima Banfyjima, uz ostale posjede, i *Gragyn-nazenthmiklos* te ih daruje Ludoviku Pekryju, što 1529. godine³³ i potvrđuje. Gragena je tada iska-

22 ADAMČEK - KAMPUŠ 1976: 133.

23 REGISTAR 1997: 159.

24 REGISTAR 1997: 202.

25 VOJNA KARTA 1: 50.000 1958: sekcija Čakovec 4.

26 ADAMČEK - KAMPUŠ 1976: 15, 17, 26, 52, 58, 93, 122.

27 CD VII: 1292. 13.

28 CD III: 86.

29 CD III: 86.

30 CD XI: 88.

31 LASZOWSKI 1905: sv. 1., 1444. 29. VIII.

32 ADAMČEK - KAMPUŠ 1976: 15., 26., 52., 57., 92., 121.

33 BOJNIČIĆ 1905: sv. 3., 1529. 30. I.

zana kao dio posjeda Sveti Martin, odnosno *Powsahegh*. Nakon rata kralj vraća Banfyjima posjede, a potvrdu za Gragenu (zapisana kao *Graykna*) daje im 1541. godine.³⁴

Dio Gragene su držali i drugi plemići što saznajemo iz isprave kojom kralj 1535. godine³⁵ daruje dio imanja Gragyazenthmiklos Stjepanu Bošnjaku, a prije ga je držao Pavao Bojniković iz Bojnikovca.

Župa Svetog Nikole u Grageni - U popisu crkava iz 1334. godine³⁶ crkva Svetog Nikole *de Gragena* zapisana je između crkve Svetog Jurja u Đurđicu i crkve u Bradni (Branjska). Župnik u Grageni spomenut je godine 1377.³⁷ u vezi s plemićima *de Blyznafew* (danas Sesvete, istočno od Križevaca). Kralj Sigismund 1411. godine³⁸ potvrđuje ispravu kralja Ludovika od 22. VII. 1380. godine izdanu Martinu, župniku crkve *de Gragena Zenth Miklos*. Kada 1500. godine³⁹ glogovnički prepošt Andrija Alfons Tuz de Lak piše oporuku, nešto ostavlja i župniku crkve Svetog Nikole *in Gragenna*, a isti je i izvršitelj oporuke. Župnici Bradne i Sesveta su 1503. godine⁴⁰ izvršioi oporuke spomenutog župnika u Grageni. Svoje obaveze nisu izvršili pa se nalaže župnicima iz Čvrsteca, Križevaca, Gragene i *Powsaheg-a* da ih opomenu. Popis župa iz 1501. godine⁴¹ navodi Župu *sancti Nicolai in Gragena*, nakon Župe *in Palotha* (na području sela Osijek), a prije Župe u Sesvetama. Osim župnika ovdje tada slušbuje i kapelan. U popisima poreza 1495. - 1520. godine⁴² ovdašnji župnik ima posjed od jednog do četiri porezna dima.

Ubikacija posjeda i Župe Gragena - Dezso Csanky⁴³ Gragenu smješta dosta široko u okolici Glogovnice i sela Osijeka, dok Josip Buturac⁴⁴ Župu Svetog Nikole stavlja na lokalitet Gradina u Bošnjanima u Župi Carevdar (govori o župi, ali vjerojatno misli na crkvu). Zdenko Balog⁴⁵ izjednačava Gragenu s Bošnjanima. Katarina Horvat -

Levaj⁴⁶ piše da je crkva Svetog Nikole u Novim Bošnjanima na groblju, da je novija, ali sagrađena u blizini stare crkve koja je srušena. O staroj crkvi postoje fotografije pa se po osobinama objekta može reći da je bio iz srednjeg vijeka, na što upućuju i podaci iz vizitatorova izvještaja 1704. godine kada se za ovu crkvu navodi da je prastara. Srušenu crkvu autorica izjednačava sa Svetim Nikolom *in Gragena*.

Prihvaćam smještaj Gragene na prostor Novih Bošnjana jer se s ovim slaže njeno mjesto u popisima poreza i župa i okruženje prikazano u ispravi iz 1503. godine, a također (uglavnom) i opisi međa iz XIII. stoljeća. Veza srednjovjekovne crkve Svetog Nikole s lokalitetom u Bošnjanima sama se nameće jer je ovo jedino poznato mjesto sa starom crkvom u okolici (naravno, bilo bi dobro da imamo i arheološku potvrdu). Na osnovi svega iznesenog može se također zaključiti da se potok koji teče kroz Bošnjane i utječe u Glogovnicu, u srednjem vijeku zvao Gragena te je na njegovom gornjem toku bio plemićki posjed, a na donjem posjed vranskog priorata.

Gragena je neobičan toponim i vjerojatno je samo pisarsko iskrivljenje stvarnog mjesnog imena za koje ne znamo kako je glasilo. Možda je u osnovi imenica grad pa je pravo ime Gradina (veza s današnjim toponimom u Bošnjanima) o čemu postoje pretpostavke. Čini se ipak da je pitanje složenije.

BRADNA

Posjed Bradna (*terra Bradna*) spominje se prvi put 1336. godine⁴⁷ kada je međaš imanja *Bliznafew*. Po opisu međe može se zaključiti da se posjed nalazio istočno od izvora potoka Blizne. Kao naselje (*villa*) Bradna se navodi 1397. godine⁴⁸ uz Križevce i Rakovec kao jedno od mjesta u kojima se treba objaviti poziv na sud. Pošto su

34 BOJNIČIĆ 1905: sv. 4., 1541. 17. III.
35 BOJNIČIĆ 1905: sv. 4., 1535. 24. XII.
36 RAČKI 1872: 220.
37 CD XV: 293.
38 PSZB 1992: sv. V., 1411. 22. VII.
39 PSGZ 1896: sv. III., 1500. 15. IV.
40 PSGZ 1896: sv. III., 1503. 18. VI.
41 RAČKI 1872: 220.

42 ADAMČEK - KAMPUŠ 1976: 15., 26., 52., 57., 92., 121.
43 CSANKY 1893: 63.
44 BUTURAC 1984: 89.
45 BALOG 2003: 51.
46 HORVAT - LEVAJ 1993: 287. - 288.
47 CD X: 254.
48 CD XVIII: 294.

se ovakve objave oglašavale uglavnom u važnijim mjestima od kojih većina kasnije ima status varoši, možemo pretpostaviti da je i naselje Bradna imalo varoške povlastice. Dio posjeda (pa valjda i *villa Bradna*) bio je blizu potoka Koprivnice i ceste iz Koprivnice za Križevce i to na pola puta između njih što je povoljan položaj za manju varoš, ali se naselje, naravno, nije moglo jače razviti jer je bilo preblizu ovih dvaju jakih gradova.

Iz popisa poreza saznajemo da je Bradna bila posjed srednje veličine s trideset i tri do četrdeset i četiri porezna dima. Vlasnici su 1495. i 1507. godine iz obitelji Paxy, a 1512. - 1520. godine obitelj Hassady.⁴⁹ Zanimljivo je da su 1509. godine⁵⁰ banovi Juraj Kanižaj i Ivan Ernušt boravili nekoliko dana u Bradni i ovdje izdavali isprave. 1533. godine⁵¹ imanje je popisano kao spaljeno (vjerojatno pri prolasku sultanove vojske 1532. godine).

Župe Svetog Ladislava i Blažene Djevice u Bradni - Uz Bradnu se u dokumentima javljaju dvije župe. Tako su u popisu crkava iz 1334. godine⁵² nakon crkve u Grageni, a prije crkve u Čvrstecu, navedene crkve Blažene Djevice i Svetog Ladislava, obje s oznakom *de Bradna*. U popisu svećenika iz 1501. godine⁵³ obje su crkve, odnosno župe drugačije označene. Naime, tada su nakon Župe u Sesvetama, a prije Župe u Čvrstecu navedeni župnici *de superiori Bradna* i *de inferiori Bradna*. Župnici ovih župa spominju se i u drugim dokumentima. Tako *rector ecclesie* Stjepan *de inferiori Bradna* u ime zagrebačkog vikara 1397. godine⁵⁴ poziva neke župnike na sud. Župnik *de Bradna* je 1503. godine⁵⁵ jedan od izvršitelja oporuke župnika u Grageni. U popisima poreza naveden je samo župnik *de inferiori Bradna* kao posjednik jednog poreznog dima 1495. godine.⁵⁶ Dakle, iz dokumenata ne saznajemo koja se crkva nalazila u Donjoj, a koja u Gornjoj Bradni.

Josip Bösendorfer⁵⁷ smješta Bradnu sjeveroistočno od Križevaca, a Josip Buturac⁵⁸ obje župe

prvo ubicira na isti način, a zatim za crkvu Svetog Ladislava piše da odgovara današnjem selu Ladislav u Župi Topolovec.

Toponim Bradna je sačuvan u imenima sela Mala i Velika Branjska (vjerojatni redoslijed promjene toponima: Bradna /posjed i naselje/ - Bradinska /potok/ - Brajinska - V. i M. Branjska /novovjekovna sela/). Ako je ime sela Ladislav nastalo po nestaloj crkvi Svetog Ladislava, onda možemo pretpostaviti da se imanje Bradna pružalo od Male preko Velike Branjske do spomenutog sela Ladislav. Pošto je imalo priličan broj poreznih dimova, može se također pretpostaviti da je zahvaćalo i prostore današnjih sela Miličani i Srijem dok je dalje na istok vjerojatno međašilo s rovišćanskim vlastelinstvom. Na sjeveru je imanje dolazilo blizu potoka Koprivnice, a na zapadu do Velikih Sesveta (posjed *Bliznafew*) i Većeslavca koji su u srednjem vijeku bili posebni posjedi. Ovako omeđeno imanje i položaj sela Ladislav na njemu, dozvoljava postavljanje teze da je na području Ladislava bila Donja Bradna s crkvom Svetog Ladislava, a negdje u više položenim Velikoj i Maloj Branjskoj, Gornja Bradna s crkvom Blažene Djevice. Naravno, ovo vrijedi samo ako je gornje i donje značilo više i niže što i nije uvijek slučaj u srednjem vijeku u ovim krajevima.

BLIZNAFEW

U srednjovjekovnoj Slavoniji su na nekoliko mjesta postojali potoci zvani Blizna, a po nekima od njih su nazvani posjedi i naselja. U kraju koji ovdje obrađujem potok Blizna se prvi put spominje 1280. godine⁵⁹ kada se zamjenjuje neko imanje *u kotaru Križevci između voda Blizna i Velika* za neko drugo. Ovaj komad zemlje se naziva i *insula*, tj. otok, jer je vjerojatno bio okružen vodama spomenutih potoka. U zamjeni sudjeluju Juraj i Nikola, sinovi Zlobše i Saul, sin Andrije.

49 ADAMČEK - KAMPUŠ 1976: 15., 26., 52., 58., 92., 121.

50 LASZOWSKI 1905: sv. 1., 1509. 13. XII.

51 ADAMČEK - KAMPUŠ 1976: 133.

52 RAČKI 1872: 220.

53 RAČKI 1872: 220.

54 CD XVIII: 229.

55 PSGZ 1896: 1503. 18. VI.

56 ADAMČEK - KAMPUŠ 1976: 14.

57 BÖSENDORFER 1911: 254.

58 BUTURAC 1984: 89.

59 CD VI: 368. - 369.

Imanje nazvano po potoku Blizni prvi put se navodi 1336. godine⁶⁰ pod imenom *Bliznafew*, a prodaju ga Toma i Juraj, sinovi Beke, sinu Germanovu, magistru Andriji, protonotaru bana Mikca. Međa posjeda počinje na zapadnoj strani blizu potoka *Kaproncha* pa ide prema zapadu dolinom uz posjed nekog Ambroza i dolazi do velike ceste kojom ide prema jugu. Zatim se međa odvaja od ceste i dolazi do izvora potoka *Blyzna*. Istim potokom međa se spušta međašeci s Mikovom, sinom Andrije te ide nekom dolinom do neke ceste pa do međašenja s posjedom *Bradna*. Cestom međa ide dalje do skretanja prema istoku pa kroz šumu gdje međaši sa zemljom Andrije. Otuda međa dolazi do potoka *Kaproncha* uz koji ide do mjesta odakle se krenulo u međašenje. Kao međaši ili susjedi posjeda u ispravi se navode još i sinovi Petreša, ali nisu spomenuti u opisu međa.

Toponimi iz isprave i danas postoje. Potok *Kaproncha* je potok Koprivnica, potok *Blyzna* je potok Blizna koji teče istočno od Carevdara kroz Velike Sesvete, a zemlja *Bradna* je sačuvala ime u imenima sela Velika i Mala Branjska. Ime posjeda *Bliznafew* znači da se imanje nalazilo na gornjem toku potoka Blizne. Dakle, opisani posjed možemo smjestiti zapadno od Male i Velike Branjske i uz potok Koprivnicu u području Lepavine (vjerojatno je zahvaćao i prostor gdje je danas manastir Lepavina). Prema zapadu granice posjeda nisu prelazile potok Bliznu, dok je među na jugu teško odrediti pa ne mogu reći da li je i područje današnjeg sela Velike Sesvete bilo u njegovom sklopu. Kako će se dalje vidjeti, Sesvete su bile dio *Bliznafew-a* (iako možda nisu bile zahvaćene i ovdje opisanim međama).

Iz 1377. godine⁶¹ je isprava koja opisuje podjelu imanja *Bliznafew* između Katice, udovice Stjepana *de Ebres* i udovice Andrije, literata *de Bliznafew*. Iste godine,⁶² Katica (sada spomenuta kao kći literata Andrije *de Bliznafew*) u sporu je sa zagrebačkim kanonikom Nikolom i njegovim

bratom Petrom, župnikom u Grageni oko posjeda *Jakouschyna* koji je bio darovan crkvi u Grageni. Toma i Martin *de Bliznamendzenth* spomenuti su 1413. godine,⁶³ a 1416. godine⁶⁴ Grgur *de Bogathow* i Ana, kći Katice *de Bliznafew* prosvjeduju protiv zauzimanja imanja *Bliznafew*, *Vugersthyne*, *Samsynouch et Egudouch* od strane Tome od Sesveta (pitanje je da li se ponekad imanje *Bliznafew* skriva pod imenom župe, tj. kao Sesvete ili *Myndzenth*, što bi kod ovog Tome mogao biti slučaj). Dio ovih imanja je sporan i 1439. godine,⁶⁵ kada se oko njih parniče Grgur *de Bliznafew* i Antun *de Harnadfalv*, a 1459. godine⁶⁶ u ovaj posjed je uveden Stjepan Poljak. 1522. godine⁶⁷ u pridjevku Augustina *de Blizna* imanje se naziva drugačije nego do tada (isti je Augustin 1469. i 1470. godine⁶⁸ imao pridjevak *de Blyznafew*).

U popisima poreza 1495. - 1520. godine⁶⁹ pod *Bliznafew* (zapisivana i pogrešno kao *Byznafew* i *Blyzafew*) je zapisano od dva do deset poreznih dimova, što znači da je ovo bio mali posjed. Kao vlasnici se spominju Nikola Kukec, neka Katarina, Nikola *de Bliznafew*, Andrija i Pavao literati te od 1507. godine Andrija Budor, vlasnik Budrovca u Podravini. Blizna se kao posjed Andrije Budora navodi i 1524. godine,⁷⁰ a on je spominje i u svojoj oporuci iz 1529. godine⁷¹ u kojoj objašnjava da ju je držao u zalogu od Franje *de Palychna Zenth Peter*, sina Andrijine sestre Katarine. Ovo je i posljednja vijest o imanju *Blyznafew* koja mi je poznata.

Crkva Svih svetih in *Blyznafew* - Prvi spomen ovdašnje Župe je iz 1413. godine u pridjevku *de Bliznamendzenth*, gore navedenih plemića Tome i Martina. U popisu župa iz 1501. godine⁷² zapisan je nakon župe u Grageni, a prije župe u Gornjoj Bradni, *Gregorius plebanus omnium sanctorum in Blyznasye*. Ovo je svakako Župa u *Bliznafew*. U prijašnjem popisu iz 1334. godine nema crkve koja bi se mogla izjednačiti s ovom

60 CD X: 253. - 254.

61 CD XV: 262.- 263.

62 CD XV: 293.

63 LASZOWSKI 1904: 1413. 4. XII.

64 STIPIŠIĆ - ŠAMŠALOVIĆ 1959: sv. 2. 351.

65 STIPIŠIĆ - ŠAMŠALOVIĆ 1960: sv. 3., 564.

66 STIPIŠIĆ - ŠAMŠALOVIĆ 1960: sv. 3., 590.

67 STIPIŠIĆ - ŠAMŠALOVIĆ 1963: sv. 5., 558.

68 STIPIŠIĆ - ŠAMŠALOVIĆ 1960: sv. 3., 608., 610.

69 ADAMČAK - KAMPUŠ 1976: 14., 17., 26., 52., 58., 93., 122.

70 STIPIŠIĆ - ŠAMŠALOVIĆ 1963: sv. 5., 570.

71 LASZOWSKI 1934: god VI.

72 RAČKI 1872: 220.

župom što znači da je osnovana nakon 1334. godine. Osim 1501. godine župnik Svih svetih se spominje i 1503. godine⁷³ kada je jedan od izvršitelja oporuke pokojnog župnika u Grageni. U navedenoj oporuci iz 1529. godine Andrija Budor ostavlja crkvi Svih svetih *in Blyznafew* jednu forintu.

Ubikacija - Josip Bösendorfer⁷⁴ smješta Župu Svih svetih *in Bliznafew* kraj Seseveta uz izvor potoka Blizne, a Josip Buturac⁷⁵ ga izjednačava s današnjim selom Velike Sesevete. Kamilo Dočkal⁷⁶ određujući odakle je *Augustino de Belchynouch sive de Blyznafeu* (to je isti gore spomenuti Augustin *de Blizna* i *de Bliznafew*), pogrešno povezuje Bliznu spomenutu u njegovom pridjevku s nekom Bliznom kraj Budrovca u Podravini koja i nije postojala.

Na terenu se sačuvalo ime potoka Blizne koji teče istočno od Carevdara i kroz Velike Sesevete te utječe u potok Veliku, kao i ime sela Sesevete koje čuva uspomenu na Župu Svih svetih, tako da ubiciranje posjeda i Župe *Bliznafew* nije problem. Današnja i srednjovjekovna sela Večeslavac i Ruševac pokazuju do kuda je prema jugu sezao prostor koji je zahvaćalo ime *Bliznafew* jer su ona bila posebni posjedi.

Kraj sela Velike Sesevete arheolozi su otkrili ostatke srednjovjekovne arhitekture, a u blizini je toponim Klisa.⁷⁷ Oboje sasvim sigurno ukazuje na položaj crkve Svih svetih. Na prostoru koji su vjerojatno zahvaćale međe opisane 1280. godine, spominju se ostaci neke građevine kraj manastira u Lepavini s kojih je 1734. - 1745. godine uziman materijal za gradnju manastirske crkve.⁷⁸ Malo je vjerojatno da bi se ovdje radilo o utvrđi koja ima veze s imanjem *Bliznafew*.

Već sam gore naveo tezu da je možda dio posjednika u *Bliznafew-u* nosio pridjevak po župnoj crkvi Svih svetih. Ovdje bih to proširio i pretpostavio da je *imanje Mendzenth* koje je u popisima poreza 1495. - 1520. godine⁷⁹ gotovo uvijek popisano sasvim uz *Bliznafew* možda isto

što i *Bliznafew*, odnosno da se nalazilo na prostoru koji je obuhvaćao ovaj toponim. Treba naglasiti da su u Kalničkom arhiđakonatu u srednjem vijeku postojale još barem dvije crkve ili kapele posvećene Svim svetima, ali su one bile daleko od Blizne. Imanje *Mendzenth* je u popisima poreza iskazano s jedanaest do šesnaest poreznih dimova, što bi s gorenavedenih desetak dimova, zapisanih pod *Bliznafew*, činilo dvadeset do trideset dimova, a to bi moglo pokriti područje oko današnjeg sela Velike Sesevete. Kao vlasnici u ovim se Sesevetama javljaju plemići iz obitelji Jablanca, Drog, Ugrina, Orgovan i Vinicaj. Na žalost, za sada, ne mogu ni jednog od spomenutih vlasnika izravno povezati s toponimom Blizna. Župnik u *Mendzenth* zapisan 1513. godine,⁸⁰ vjerojatno je isto što i župnik u *Bliznafew-u*.

ZAKLJUČAK

U radu su izneseni podaci o četiri plemićka posjeda te se nastojalo riješiti nekoliko problema povezanih s njima. Dio problema je već otvoren u dosadašnjoj literaturi. S problematikom imanja *Powsahegh* povezano je njegovo kasnosrednjovjekovno spominjanje s podacima o plemiću Pousi iz XIII. stoljeća te je postavljena teza da se posjed ranije zvao Rasinja, što se kasnije sačuvalo kao ime samo za jedan njegov dio. Dalje se dokazuje da je na području posjeda postojala Župa Svetog Martina u Kopini. S određivanjem područja posjeda i župe, povezane su i međe Kalničkog kotara i arhiđakonata prema Komarničkom kotaru i arhiđakonatu koje se baš kod *Powsahegh-a* i Kopine ne poklapaju. Sjedište ovdašnje župe arheolozi moraju tražiti oko današnjeg Malog Poganca. Na kraju poglavlja o ovom posjedu postavljena je teza da je u Kalničkom kotaru postojalo i drugo imanje Kopina. Posjed Grageni je ubiciran na područje sela Bošnjani i nosi isto ime kao i dio templarskog posjeda Sveti Ivan (Ivanec) kraj Glogovnice. Kao i *Powsahegh* i imanje Bradna je važno za određivanje međa

73 PSGZ 1896: 1503. 18. VI.

74 BÖSENDORFER 1911: 255.

75 BUTURAC 1984: 90.

76 DOČKAL 1956: 147.

77 REGISTAR 1997: 201.

78 KOŽUL 1999: 403.

79 ADAMČEK - KAMPUŠ 1976: 14., 16., 26., 52., 58., 93., 122.

80 ADAMČEK - KAMPUŠ 1976: 58.

srednjovjekovnog Kalničkog kotara. Postoje pokazatelji o naselju s varoškim povlasticama na sjevernom dijelu imanja. Dvije župne crkve na imanju, kojima ne znamo točnu lokaciju, treba tražiti na području današnjih sela Ladislav i Velika i Mala Branjska. Imanje *Bliznafew* ili Gornja Blizna pružalo se na području Velikih Sesveta i na sjeveru dodirivalo potok Koprivnicu kod Lepavine. Dio posjeda se najvjerojatnije nazivao i Sesvete po titularu župne crkve.

LITERATURA I IZVORI

ADAMČEK, Josip - KAMPUŠ, Ivan (1976): *Popisi i obračuni poreza u Hrvatskoj u XV. i XVI. stoljeću*, Zagreb.

BALOG, Zdenko (2003): *Križevačko - kalnička regija u srednjem vijeku*, Križevci.

BOJNIČIĆ, Ivan (1905): Kraljevske darovnice odnoseće se na Hrvatsku, *Vjesnik kraljevskog hrvatsko - dalmatinsko - slavonskog arhiva*, sv. 2. i 3., Zagreb.

BÖSENDORFER, Josip (1911): *Crtice iz slavonske povijesti*, Osijek.

BRDARIĆ, Franjo (1992): Arhidakonat komarnički, u: *Časti i dobru zavičaja*, Novigrad.

BUTURAC, Josip (1984): Popisi župa zagrebačke biskupije 1334. i 1501. godine, *Starine Jugoslavenske akademije*, knjiga 59., Zagreb.

CD - *Codex diplomaticus regni Croatiae, Dalmatiae et Sclavoniae*, (Uredili Tadija Smičiklas i drugi), Zagreb.

CSANKY, Deszo (1893): *Korosmegye a XV. században*, Budapest.

DOČKAL, Kamilo (1956): Srednjovjekovna naselja oko Streze, *Starine Jugoslavenske akademije*, knjiga 46., Zagreb.

HORVAT - LEVAJ, Katarina (1993): Naselja i lokaliteti, Novi Bošnjani, *Križevci - grad i okolica*, Križevci.

KANCIJAN, Antun (1984): Traganje za podrijetlom imena sela ludbreške Podravine, *Podravski zbornik 84.*, Koprivnica.

KOŽUL, Stjepan (1999): *Sakralna umjetnost bjelovarskog kraja*, Bjelovar.

LASZOWSKI, Emilije (1905): Listine općine Svete Jelene Koruške, *Vjesnik kraljevskog hrvatsko - dalmatinsko - slavonskog arhiva*, sv. 1., Zagreb.

LASZOWSKI, Emilije (1934): Oporuka Andrije Budora od 18. VII. 1529., *Vjesnik zemaljskog arhiva*, Zagreb.

PSGZ - *Povijesni spomenici grada Zagreba*, (uredio Ivan Krstitelj Tkalčić), Zagreb.

PSZB - *Povijesni spomenici zagrebačke biskupije*, (uredio Andrija Lukinović), Zagreb.

RAČKI, Franjo (1872): Popis župa zagrebačke biskupije 1334. i 1501., *Starine JAZU*, knjiga 4., Zagreb.

REGISTAR arheoloških nalaza i nalazišta sjeverozapadne Hrvatske (1997), Bjelovar.

STIPIŠIĆ, Josip - ŠAMŠALOVIĆ, Miljen (1959 - 1963): Isprave u arhivu Jugoslavenske akademije, *Zbornik Historijskog instituta JAZU*, vol. 2. - 5., Zagreb.

Summary

Four Real Properties in Mediaeval Kalnik District along Koprivnica Brook

Key-words: Powsahegh, Gragena, Bliznafew, Bradna, Middle Ages, topography

Four medieval gentry properties northeast of Križevci on both banks of the upper Koprivnica Brook are described. The first estate is Powsahegh (Povšin's Hill), located at present day villages of *Mali Poganec, Mali Grabičani, Botinovac, Prnjavor* and *Grdak*. It explains the problem of St Martin's Church in Kopina by claiming that it was situated in *Mali Poganac* and not in *Podravina*. The paper also states that the property mentioned was not a border line between the Kalnik and Komarnik districts and archdeaconry. Then follows the *Gragen* property with St Nicola's Church covering the area of today's *Bošnjani* which once bordered with the Vran priority of *St John, Glogovnica*. A property of medium size, named *Bradna* stretched between Koprivnica Brook and Velika, today known as villages of *Mala* and *Velika Branjska* and *Ladislav*. It once covered two parishes: *St Ladislav* and *the Holy Virgin*. There may also be traced signs of a market place. In the west, on the territory of today's *Velike Sesvete*, the Bradna estate bordered with *Bliznafew* (Gornja Blizna), with All Saints' Church. Some records concerning the location are sometimes associated with the name *Mendzent* (Sesvete).